

**СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ:
ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ**

Стаття висвітлює питання, пов'язані з функціонуванням евфемізмів та їх прагматичними завданнями в політичному комунікативному просторі, шляхом визначення соціальних та політичних факторів, що обумовлюють поновлення евфемістичного простору новими одиницями для створення позитивного іміджу, а також аналізу концептуально-семантичних і прагматичних особливостей евфемізмів у різних типах дискурсу.

Як відомо, проблеми евфемії неодноразово піднімалися як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістичній літературі [1; 2; 3; 4; 5].

Проте, якщо раніше основна увага приділялась системним характеристикам евфемізмів, то останнім часом акценти змістилися в бік прагматичної спрямованості та особливостей функціонування в різних типах дискурсу [6; 7].

Велику роль евфемізи, що визначаються як слова та вирази, які застосовуються "для непрямого, прикритого позначення предмету, людини або явища, називати яке прямо не прийнято чи незручно в даній ситуації" [7], грають у політичному комунікативному просторі. Тут вони широко використовуються в якості одного із засобів створення позитивного іміджу окремих політиків та цілих держав.

Детальніше зупинимось на особливостях використання евфемістичних засобів у цій сфері.

Добре відомо, що політичний лідер повинен відповідати цілому ряду вимог, які співзвучні уявленням громадськості про державного діяча. Так, за результатами опитування громадян США, складається наступне стереотипне уявлення про політичного лідера: кандидат на президентське крісло повинен бути чесною, широкою, розумною, компетентною, динамічною, впевненою в собі, скромною людиною доброї волі, що любить окремих людей і суспільство в цілому [8: 118].

Таким чином, стереотип лідера виключає такі якості, як пасивність, песимізм і відсутність достатніх фізичних сил для виконання державних функцій. Зокрема, це стосується не тільки лідерів США, але і перших осіб інших держав. Тому, коли лідеру не вистачає енергії і динамічності через вік чи фізичний стан, в проурядових ЗМІ широко застосовуються різноманітні евфемізи, що покликані "врятувати обличчя" політичного діяча і не сіяти в країні смуток.

Особливо ретельно приховуються хвороби державних діячів і перш за все лідерів нації. На запити про здоров'я перших осіб держав нерідко взагалі накладається табу, а якщо приховати інформацію про захворювання не є можливим, то частіше за все хвороба перетворюється в "планове обстеження" чи "відпочинок" (державного діяча).

Так, замість вказівки на те, що президент Єльцин серйозно хворий і на нього чекає серйозна операція (шунтування – *by-pass surgery*), широкому загалу було повідомлено, що президент Росії знаходиться просто на відпочинку.

Однак, влада Росії, адміністрація президента в підсумку була вимушена повідомити народу, про який "відпочинок" йде річ. Даний факт "розшифровки" евфемізму не пройшов непоміченим у західних ЗМІ. Так, журнал "US News and World Reports" відреагував на це наступним чином:

For the first time, Yeltsin's

Long "rests" were given a truthful

Explanation (*heart bypass surgery*) [9].

Слово відпочинок (*rest*), безумовно, використано в якості евфемізму, поява якого була обумовлена необхідністю підтримувати бадьорість нації, переконати народ у тому, що на чолі держави знаходиться досі здоровий, але дещо втомлений від державних справ лідер.

Цікаво, що навіть у статтях про найодіозніших лідерів інших держав автори, критикуючи їх за соціально-економічні та політичні промахи, пом'якшують тон, коли мова йде про фізичні захворювання тощо.

Наприклад, в одній із статей того ж журналу багатолітній лідер Індонезії Сухарто підпадав під найжорстокішу критику як політик за кумівство, розквіт корупції та інші злочини.

Проте, говорячи про похилий вік Сухарто і пов'язані з цим зміни в психіці, автор статті Стівен Батлер різко пом'якшує звинувачувальний тон своїх висловлювань. Так, говорячи про поганий стан здоров'я 75-річного Сухарто, він дуже м'яко називає немічність лідера *uncertain health* (нестійке здоров'я), а ознаки ускладнення, що з'явилися у плані логічного мислення, – простіше кажучи слабоумства, – він згадує, застосовуючи евфемістичний вираз "*with his judgment increasingly questioned*" [9].

Слова *uncertain* та *questioned* з ЛСП "сумніви", "невпевненість" знімають категоричність і переводять критику в щадний для її об'єкту режим:

Yet with Suharto at 75 years old,
In uncertain health and *with his judgment*
Increasingly questioned, even his long-time
Supporters are losing faith [9: 53].

При цьому, автор статті зберігає загальну тональність їдкою сарказму, але відмовляється від прямих та грубих формулювань.

Вміле використання евфемізмів у політичній боротьбі, особливо під час передвиборчої кампанії для збереження свого іміджу, коли суперники намагаються дискредитувати одне одного, показав у п'єсі "Кращий з кращих" ("The Best Man") Гор Відал.

Намагаючись скомпрометувати одне одного, двоє кандидатів, що борються за президентське крісло в США, застосовують різного роду звинувачення, в тому числі й вигадані. Навіть коли ці звинувачення мають під собою хоч якісь підстави, "обвинувачений" і його соратники намагаються пом'якшити ситуацію, щоб зберегти свій імідж. У цьому їм допомагають різноманітні засоби мітгації, в тому числі евфемізми.

Так, щоб нанести руйнівний удар по репутації Джо Кентвела, одного з претендентів на вищу державну посаду, опоненти, спираючись на неперевірену інформацію майора Маркуса, що колись з ним служив, поширили чутки про його нібито нетрадиційну орієнтацію:

Hockstader: Major Markus, am I to understand
By the way you are beating slowly
Around the bush that Joe Cantwell
Is what... when I was a boy...
We called a *degenerate*?
Marcus (relieved to have the word said):
Yes, sir, Mr. President, sir,
That's just what I mean [10: 657].

Відчуваючи неправдиву сором'язливість, Маркус робить вигляд, що йому незручно вимовити слова *gay* чи *homosexual*. На допомогу майору приходять колишній президент Хокстейдер, який допомагає вимовити Маркусу заповітне слово. Правда, сам Хокстейдер використовує непрямий номінант, а евфемізм *degenerate*. Роль об'єктивного арбітра, яку відвів собі в тій ситуації взаємних обвинувачень колишній президент, не дозволяє йому бути надто різким у судженнях.

З одного боку, необхідний результат досягнутий: на Кентвела пала тінь, – стереотип лідера нації поки що не включає нестандартну орієнтацію опонента, – з іншого боку дотримано всіх норм та правил етикету.

Стереотип надійного лідера вимагає від президента і бездоганності в сімейних відносинах.

Однак і в цьому плані у кандидатів (в президенти) бувають "проколи". Так, скаржиться на необхідність лицемірити дружина ще одного претендента на вищий пост з п'єси "Кращий з кращих" Расела Аліса. Вона повинна постійно стримуватись і вигадує різні евфемізми для позначення безкінечних зрад чоловіка:

Alice: <...> What shall we call it this time?
Athleticism? Since according to the ground
Rules of our marriage we may call it
Anything except plain old-fashioned
Promiscuity [10: 643].

Нагадаємо, що слово *athleticism* у своєму першому ЛСВ означає "the ability to play sports or do physical activities well" [11: 79], а слово *promiscuity* вказує на безладність у сфері статевих відносин, причому в дуже різкій і прямій формі:

promiscuity derog – the state of being promiscuous;

promiscuous – 1. *derog* not limited to one sexual partner [12: 878], тобто той, що веде безладне статеве життя.

Аліса сама вигадала мітгатор *athleticism*, котрий треба кваліфікувати як побудований на метафорі омазіційний евфемізм.

Намагаючись вибити конкурента з сідла, противники Расела мусують чутки про його неосудність. Тому накаляючи ситуацію, вони звертаються до найбільш "сильних" слів та виразів, які вказують на повну розумову відсталість Расела. У хід йдуть такі кваліфікатори, як *raving mad*, *crazy*, *manic depressive* та інші. Природньо, що сам Расел, його дружина та члени його команди, навпаки, намагаються говорити про це в максимально м'яких тонах, прагнучи применшити серйозність психічного захворювання. Якщо головний суперник Расела стверджує, що той "*was raving mad for*

almost a year" [10: 651], то сам Расел про свій психічний стан згадує, використовуючи пом'якшені вирази – "*I am not mentally unstable*" [10: 655].

Як бачимо, Расел застосовує подвійне пом'якшення: евфемізм *mentally unstable* підсилюється мейотичною конструкцією, літотою (*not mentally unstable*).

Член команди Расела Артіньян ще більш категоричний в ствердженні протилежного тому, що говорить Кентвел, – він використовує елативну конструкцію "*Mr. Russell is one of the sanest men I ever have known*" [10: 655].

Авжеж, вираз *mentally unstable* служить евфемізмом виразу *raving mad*, хоча судячи зі змісту п'єси, істина знаходиться десь посередині. Об'єктивний діагноз, поставлений Раселу, звучить всього-на-всього як "*a nervous breakdown*". Таким чином, Расел не божевільний, як стверджує його суперник Кентвел, але і не зовсім психічно стабільна людина, як про це заявляє Артіньян (*the sanest man*).

Крім гарного фізичного і душевного стану, а також бездоганної сімейної репутації від перших осіб держави вимагається також постійне піклування про народ. А саме, президент США повинен виглядати батьком нації, який днями і ночами піклується про благополуччя громадян Америки. Таким хотів здаватися у часи свого президентства і Джордж Буш-молодший. Разом з тим йому не хотілось загострювати увагу на таких хронічних соціально-економічних вадах суспільства, як бідність, безробіття, наркоманія та ін. Тому у своїх промовах за допомогою евфемізмів він намагався пом'якшити не дуже гарну картину життя своїх громадян.

Бідні люди (*the poor*) відповідно кваліфікуються як *low-income families* (сім'ї з низьким рівнем доходів), хоча насправді цей низький рівень часто виявляється рівним нулю.

Буш також охоче застосовує й інший евфемізм, коли говорить про бідноту, – слово *the vulnerable* (вразливі люди):

If we permit our economy to drift
And decline, *the vulnerable* will suffer
Most [14].

Тим самим Буш-молодший намагається продемонструвати співчуття до обездолених, оскільки в лексиці *vulnerable* ключовою є сема "вразливий" (чуттєвий, беззахисний, той, кого легко образити):

1. someone who is *vulnerable* can be easily harmed [11: 1721], а беззахисних треба опікати, що, за словами Буша, і збирається робити його адміністрація.

Слово *the poor* в цьому сенсі позбавлено додаткової конотації, співчуття з боку адресанту. Евфемізм *vulnerable* завдяки своїй конотації емпатії поряд з іншими засобами мітгації допомагає створити образ турботливого президента, батька нації, який ніколи не залишає в біді свій народ, у тому числі і бідноту.

На міжнародній арені перша особа держави намагається створити собі імідж миротворця, а всі військові операції, в яких бере участь очолювана ним країна, відповідно носять тільки оборонний, а зовсім не наступальний характер.

Миротворцем намагався виглядати і колишній президент США Джордж Буш-молодший.

Активні, а інколи і агресивні дії військ США часто маскуються у Буша за допомогою номінантів, де найбільш домінуючою є сема пасивної участі в бойових діях. Так, відвідавши університет національної оборони США, Джордж Буш-молодший охарактеризував активні дії своїх військ в Іраку як *overwatch*:

Iraqi forces are now leading
Security operations across Anbar,
With American troops in an "*overwatch*"
Role [15].

Таким чином, активно діючі американські військові підрозділи в Іраку у Буша перетворюються в стороннього спостерігача, непричетного до кривавих подій, які розігруються в цій країні.

У тій самій промові Буш називає дії американських військ "підтримуючими" (*supporting*), тим самим знімаючи з себе як головнокомандуючого будь-яку відповідальність за те, що відбувається:

All these operations are Iraqi-led,
With American forces playing
A *supporting* role [15].

Отже, active offensive actions навмисно перетворюються в *an overwatch role, a supporting role*.

Тут евфемізація неодмінно відбувається з метою введення світової громадськості в оману. Буш намагається зберегти "обличчя" США як миролюбивої держави, готової прийти на допомогу будь-якій, потребуючій їх державі. Він відмовляється від кваліфікацій, в яких би проглядалась активна участь США в подіях на Близькому Сході.

Звичайно, проблема дослідження ролі евфемізмів для створення політичного іміджу потребує подальшого розгляду. Дослідження політичного дискурсу не може бути повним і вичерпним без

аналізу евфемізмів, за якими приховуються важливі ключові поняття, що визначають істинні наміри і позиції політичних лідерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вандриес К. Язык. Лингвистическое введение в историю. – М.: УРСС, 2001. – 408 с.
2. Galperin I. R. Stylistics. – М.: Higher School, 1977. – 332 p.
3. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст и др. – К.: Вища школа, 1984. – 248 с.
4. Москвин В. П. Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3. – С. 58-70.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
6. Дмитрук О. В. Маніпуляція поняттями і фактами в сучасних англомовних ЗМІ // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2005. – № 667. – С. 57-61.
7. Слепович В. С. Курс перевода (английский/русский язык). – 4 изд., перераб и доп. – Мн.: Тетра Системс, 2004. – 320 с.
8. Федотова Л. Н. Социология массовой коммуникации. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с.
9. US News and World Reports. – 1996. – №№1-6.
10. Vidal G. The Best Man // Best American Plays: Fifth Series (1958 – 1963). – N. Y.: Crown Publishers, Inc., 1977. – P. 635 – 674 p.
11. Longman Exams Dictionary. – L.: Pearson Educated Limited, 2006. – 1832 p.
12. Longman Dictionary of Contemporary English. – Avon: The Bath Press, 1987. – 1304 p.
13. Ingemanson B. An euphemism for cheer: everyday euphemisms in American English // Proceedings: Intern. Conf. – Vladivostok, 1997. – P. 143-148.
14. The WHITE HOUSE. President Barak Obama. (заголовок з екрану) // www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920/
15. The WHITE HOUSE. President Barak Obama. (заголовок з екрану) // www.whitehouse.gov/news/releases/2008/09/20080909/

Матеріал надійшов до редакції 04.12. 2009 р.

Кантур К. О. Создание положительного имиджа: прагматическая направленность функционирования эвфемизмов.

Статья раскрывает вопросы, связанные с функционированием эвфемизмов и их прагматическими заданиями в политическом коммуникативном пространстве, путём определения социальных и политических факторов, которые обуславливают обновление эвфемистического пространства новыми единицами для создания позитивного имиджа, а также анализа концептуально-семантических и прагматических особенностей эвфемизмов в разных типах дискурса.

Kantur K. O. Creating a Positive Image: Pragmatic Orientation of Euphemisms Functioning.

The article deals with the questions of euphemisms functioning and their pragmatic issues in the political communicative field by the means of social and political factors, stipulating the enriching of the euphemistic field with new items for positive image creation, by the means of conceptual-semantic and pragmatic peculiarities of euphemisms analysis in different types of discourse.